

Katarzyna Zielińska

**RYSZARD ZIĘBA: GŁÓWNE KIERUNKI POLITYKI
ZAGRANICZNEJ POLSKI PO ZIMNEJ WOJNIE**

**WYD. AKADEMICKIE I PROFESJONALNE,
WARSZAWA 2010, 242 SS.**

Zimna wojna była stanem napięcia oraz rywalizacji ideologicznej i politycznej pomiędzy ZSRR i autorytarnymi państwami socjalistycznymi uzależnionymi od tegoż a demokratycznymi państwami kapitalistycznymi pod przywództwem Stanów Zjednoczonych Ameryki. Towarzyszył jej intensywny wyścig zbrojeń spowodowany permanentnym stanem wzajemnej nieufności oraz ideologicznymi założeniami komunizmu dążącego do rozszerzania zasięgu światowej rewolucji proletariackiej z jednej strony, z drugiej zaś dążeniami krajów zachodnich do powstrzymania rozszerzania się wpływów ZSRR na świecie.

Tego rodzaju encyklopedyczne zapisy można znaleźć m.in. w literaturze przedmiotu. Ten stan rzeczy obowiązujący od 1947 r. wywołał szereg zmian na świecie. Trudności z przystosowaniem się do nowych warunków, szukanie sojuszników czy nieumiejętność rządzenia państwem powodowały, że „żelazna kurtyna” spełniła swoje zadanie, oddzielając dwa bloki polityczno-ekonomiczne na kilkadziesiąt lat i uniemożliwiając współpracę międzynarodową.

Rzeczpospolita Polska po 1989 r. musiała przystosować się do nowych uwarunkowań politycznych na świecie. Położenie Polski w Europie Środkowej determinowało jej politykę zagraniczną, a także wpływało na kroki polityków na scenie międzynarodowej po zburzeniu muru berlińskiego.

Główne kierunki polityki zagranicznej Polski po zimnej wojnie to podręcznik akademicki, który liczy 242 strony podzielone na osiem rozdziałów. Autor, Ryszard Zięba, podjął się próby usystematyzowania wiedzy na temat polskiej polityki zagranicznej, rozpoczynając od roku 1989, a kończąc na 2009. W recenzowanej książce wyróżniają się dwie główne części: „Polityka zachodnia” i „Polityka wschodnia”. W nich

Autor opisuje nowe uwarunkowania polityczne Polski, analizując jednocześnie polską politykę zagraniczną wobec sąsiadów wschodnich oraz zachodnich.

Praca ma układ chronologiczno-problemowy. W zasadniczym tekście znajdują się odpowiednio dobrane przypisy, zaś na końcu rozdziałów umieszczono pytania kontrolne ułatwiające zrozumienie przedstawianej tematyki. Książka nie posiada bibliografii. Indeks znajdujący się w opracowaniu nie jest czytelny, znajdują się w nim nazwiska i nazwy organizacji bez zarysowanego podziału. Struktura każdego z rozdziałów książki jest przemyślana. Publikacja oparta jest na opracowaniach książkowych autorstwa Romana Kuźniara oraz innych pozycjach i artykułach autorstwa m.in. Erharda Cziomera, Teresy Łoś-Nowak czy Stanisława Bielenia, a także tekstach tych autorów drukowanych na łamach „Rocznika Polskiej Polityki Zagranicznej”. W pracy zostały wykorzystane oficjalne dokumenty rządu polskiego, teksty umów międzynarodowych oraz exposé premierów RP. Książka, jak sam Autor podkreślił, stanowi zaledwie wstęp do całościowej analizy polityki zagranicznej państwa polskiego, zatem nie należy jej traktować jako opracowanie podręcznikowe, lecz jedynie jako skrypt.

Rozdział pierwszy omawianej publikacji stanowi wprowadzenie do rozważań dotyczących polityki zagranicznej państwa polskiego. Zaprezentowane w nim zostały wewnętrzne, jak i międzynarodowe uwarunkowania wpływające na kształtowanie się polskiej polityki zagranicznej po okresie zimnej wojny. Autor podkreślił, że Polska, podobnie jak inne państwa Europy Środkowej i Wschodniej, była zachęcana do włączenia się do procesu integracji europejskiej (s. 29). Uwarunkowania międzynarodowe spowodowały umacnianie się proeuropejskiej i euroatlantyckiej orientacji polityki zagranicznej Polski.

Rozdział drugi rozpoczyna część poświęconą polityce zachodniej, tj. stosunkom polsko-niemieckim. Autor skupił się na zaprezentowaniu szybko zmieniających się warunków dwustronnej współpracy, przedstawiając stanowisko polskiego rządu w kwestii zjednoczenia Niemiec czy uznania granicy na Odrze i Nysie. Podpisywanie wspólnych traktatów spowodowało, że otwarcie na współpracę z Polską potwierdzało europeizację Niemiec, a nade wszystko budowało stabilność (s. 55). Kolejną ważną kwestią poruszaną przez Autora w tym rozdziale jest postrzeganie stosunków polsko-niemieckich przez pryzmat integracji Polski z NATO i Unią Europejską.

Kolejny rozdział poświęcony został akcesji Polski do struktur NATO. Autor rozpoczął od zaprezentowania pierwszych sondaży i stanowiska

państw członkowskich wobec nowego rozszerzenia Sojuszu. Przeanalizował argumentację polskiej strony, jak również stanowisko elit politycznych i wzrastające społeczne poparcie w Polsce dla planu integracji z NATO. Jak zauważył Autor, droga Polski do NATO rozpoczęła się od Partnerstwa dla Pokoju (PdP), co stworzyło możliwości współpracy Rzeczypospolitej Polskiej z poszczególnymi krajami Sojuszu (s. 92). Czytelnik może zauważyć, że brak w tym opracowaniu odniesienia do roli, jaką pełni Polska w organizacjach międzynarodowych. Autor zaznaczył, że od momentu wstąpienia Polski do NATO pozycja państwa na arenie międzynarodowej wzrosła, a przyczyniło się do tego m.in. zaangażowanie w kwestie bezpieczeństwa energetycznego oraz współpraca wojskowa.

Konstrukcja następnego rozdziału jest podobna do rozdziału poprzedzającego. Autor przedstawił wzajemne relacje Polski i Unii Europejskiej, od nawiązania układu o stowarzyszeniu ze Wspólnotami Europejskimi do największego w historii rozszerzenia UE w 2004 r. Ryszard Zięba zwrócił uwagę czytelnika na zmiany, które zaszły w czasie negocjacji akcesyjnych kolejnych ekip rządzących w Polsce. Autor zarysował etapy zmian polskiego podejścia do funkcjonowania UE i to, że szczególne znaczenie zaczęto przywiązywać do wzmocnienia struktur unijnych na początku XXI wieku.

Rozdział piąty zarysowuje przebieg stosunków bilateralnych Polski i Stanów Zjednoczonych Ameryki (USA), w których w początkowej fazie uwidaczniała się zbieżność interesów obu państw w takich kwestiach jak bezpieczeństwo czy demokratyzacja Europy Środkowej i Wschodniej. Autor wyróżnił trzy etapy w 20-letniej historii wspólnych stosunków Polski i USA: I etap budowania więzi sojuszniczych 1989–1999, II etap samowasalizacji i klientelizmu 1999–2007 i III etap równoważenia asymetrii od 2007 r. Warto zaznaczyć, że wielu innych autorów próbowało dokonać podobnego podziału, np. Stanisław Bieleń. Kończąc ten rozdział, Ryszard Zięba postanowił dokonać charakterystyki stosunków politycznych między Polską a USA. Czytelnik po zapoznaniu się z treścią tego rozdziału potrafi dokonać oceny zarówno polskiej polityki wobec USA, jak i zastanowić się nad perspektywami współpracy między tymi państwami. Po dokonaniu analizy stosunków polsko-amerykańskich Autor mógł przedstawić w kolejnym rozdziale płaszczyzny stosunków Polski z Ameryką Łacińską, Afryką czy Azją, co ułatwiłoby czytelnikowi spojrzenie na politykę zagraniczną Polski całościowo.

Rozdział szósty rozpoczyna drugą część książki, którą Autor poświęcił polityce wschodniej i na początku zajął się stosunkami z Fede-

racją Rosyjską. Układ tego fragmentu podręcznika jest podobny do wcześniejszego. Autor zwrócił uwagę czytelnika na fakt, iż w tym przedziale czasowym wzmocnienie NATO powodowało tym samym obawę Rosji o utratę znaczenia w tej części świata. Podkreślił, że wówczas Polska zaczęła wchodzić w fazę spowolnienia rozwoju gospodarczego. Władzom Rosji nie podobało się prowadzenie polskiej polityki, a przede wszystkim zawierane sojusze z innymi państwami (s. 184). Czytelnikowi brakuje w tym opracowaniu głębszego przedstawienia stosunków polsko-rosyjskich widzianych przez pryzmat Ukrainy czy Gruzji. Autor zauważył, że zwrot mentalny w stosunkach dwustronnych zapoczątkowała chęć wspólnego odkrycia przez oba państwa kart przeszłości.

Przedostatni rozdział książki Ryszarda Zięby poświęcony został stosunkom państwa polskiego z Ukrainą. Autor zwrócił szczególną uwagę na stosunek RP do kwestii niepodległości Ukrainy. Traktat o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy, który został podpisany 1992 r., stworzył solidne podstawy do dalszego rozwijania tych stosunków (s. 194). Polska była postrzegana jako adwokat Ukrainy. Autor w tym rozdziale uświadomił czytelnikowi, że od 1989 do 2009 r. nastąpiła zmiana w ocenie Ukrainy jako partnera strategicznego Polski.

Rozdział ostatni dotyczy współpracy Polski z Białorusią. Autor zauważył, że na tych stosunkach nie ciąży żadne historyczne zaszczości. Kolejny raz w książce pojawił się podział na wspólne etapy współpracy. Rok 2008 budzi nadzieje na powrót do skutecznej współpracy dwustronnej, podobnie jak w przypadku Ukrainy, gdyż Polska aktywnie zaczęła wspierać Białoruś na arenie międzynarodowej. Autor podkreślił, że na Białorusi zmiany zachodzą powoli, zarówno w świadomości społeczeństwa, jak i w sferze politycznej, i musi minąć kilka lat, by Białoruś zaczęła znacząco wpływać na politykę zagraniczną swoich sąsiadów.

Omawiana książka stanowi najnowszą pozycję dotyczącą kierunków polityki zagranicznej Polski po 1989 r. Jej przystępność powinna zachęcić czytelników do dalszego pogłębiania wiedzy z tego zakresu.